

การจัดกลุ่มคำเรียกชื่อโรคในภาษาเขมร*

The Classification of Terms of Disease Name in Khmer Language

อรวรรณ บุญยฤทธิ Orawan Boonyarith

รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
Associate Professor, Ph.D., Department of Oriental Languages, Faculty of Archaeology,
Silpakorn University, boonyarith_o@su.ac.th

ชัยวัฒน์ เสาทอง Chaiwat Southong

อาจารย์ ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Lecturer, Department of Thai and Oriental Languages, Faculty of Humanities and Social
Sciences, Mahasarakham University, chaiwat.s@msu.ac.th

*ขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.อุเทน วงศ์สถิตย์ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับภาษาบาลี-สันสกฤตและความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย และ นายแพทย์อิติ เขาวนลิขิต ศัลยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ โรงพยาบาลเลิดสิน ที่ช่วยให้คำแนะนำเกี่ยวกับชื่อโรค ความรู้ทางการแพทย์แผนปัจจุบัน ทั้งนี้ หากมีข้อผิดพลาดใด ๆ ในบทความนี้ ถือเป็นความไม่รู้ทางการแพทย์ของผู้เขียนบทความ.

Received: May 17, 2024

Revised: June 16, 2024

Accepted: June 26, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คำเรียกชื่อโรคที่เกิดกับคนในภาษาเขมร โดยรวบรวมข้อมูลจากพจนานุกรมเขมร ศัพท์านุกรมการแพทย์ของเขมร และสื่อสารสนเทศ แล้วนำมาจัดกลุ่มตามกลวิธีการสร้างคำและองค์ประกอบทางความหมาย ผลศึกษาพบว่าคำเรียกชื่อโรคในภาษาเขมร มักมีคำว่า *ជំងឺ โรค* หรือ *រោគ โรค* นำหน้า สามารถจัดแบ่งกลุ่มได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ 1) คำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่ออวัยวะที่เป็นโรค 2) คำเรียกชื่อโรคที่มีโครงสร้างเป็น *ជំងឺ โรค* + คำแสดงอาการของโรค + ชื่ออวัยวะที่เป็นโรค 3) คำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่อโรคเฉพาะซึ่งมีการแบ่งประเภทย่อยเป็นคำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่อโรคเฉพาะตามด้วยส่วนขยายบอกลักษณะ และคำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่อโรคเฉพาะมีคำขยายบอกชื่ออวัยวะที่เป็นโรค และการแบ่งตามที่มาของภาษา

คำสำคัญ: การจัดกลุ่ม, คำเรียกชื่อโรค, ภาษาเขมร

Abstract

This article aims to classify terms of disease name in Khmer language based on word formation and semantic factor. The data is collected from Khmer dictionaries, Lexicon of Medicine Khmer-English-French and information media. The result indicates that terms of disease name, generally introduced by ជំងឺ *disease* or រោគ *illness*, can be classified into 3 groups. 1) Terms of disease name designate sicked organs. 2) The structure of this type is normally ជំងឺ *disease* + symptom word + sicked organ. 3) Terms of disease name states specific disease name. This type can be further classified into 2 subgroups. Firstly, terms of disease name are sub-grouped as terms of disease name modified by symptom and terms of disease name modified by sicked organ. Secondly, they can be classified by origins of the word.

Keywords: classification, terms of disease name, Khmer language

บทนำ

คำนามเป็นหมวดคำทางความหมายที่ใช้สื่อสารให้คนเข้าใจได้ทันที คำนามอาจแบ่งเป็นสามานยนามซึ่งเป็นชื่อทั่วไป วิสามานยนามซึ่งเป็นชื่อเฉพาะ สมุหนามเป็นคำนามที่แสดงการรวมกันของคน สัตว์ สิ่งของ และอาการนามคือคำนามที่เกิดจากคำกริยาหรือคำคุณศัพท์ (อรรถธรรม บุญยฤทธิ์, 2562: 159) วิสามานยนามเป็นคำนามที่น่าสนใจ ไม่ว่าจะ เป็นชื่อคน ชื่อต้นไม้ ชื่อสัตว์ ชื่อสถานที่¹ คำเรียกชื่อโรคซึ่งเป็นคำศัพท์เฉพาะทางการแพทย์ก็เป็นวิสามานยนามอีกประเภทหนึ่งที่น่าสนใจศึกษาทางด้านภาษา

ภาษาเขมรเป็นภาษาหนึ่งที่มีภาษาเขียนมายาวนานมาประมาณ 1,500 ปี จารึกหลายหลักสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 มีความเหมือน ๆ กัน คือการแสดงความนอบน้อมต่อพระพุทธเจ้าและนมัสการพระโกลิสีชยคุรุไวฑูรยะ ผู้เป็นมงคลนามต่อการป้องกันโรค พระศรีสุรยไวโรจนจันทรโรจและพระศรีจันทรไวโรจนโรหิณีตะ ผู้มีบารมีที่ขจัดโรคได้ (เซแอม แก้วคล้าย, 2528: 43) แม้จะไม่ปรากฏชื่อโรค แต่พบการบันทึกศัพท์ชื่อยาและสมุนไพรอยู่ในจารึก ในขณะที่พจนานุกรมภาษาเขมรโบราณของ

¹ งานวิจัยที่เกี่ยวกับวิสามานยนามหรือชื่อในภาษาต่าง ๆ มีมากมาย ตัวอย่างงานวิจัยเกี่ยวกับชื่อในภาษาเขมรมีดังเช่น การศึกษาชื่อสถานที่ในอาณาจักรเขมร โดยทรงธรรม ปานสกุล (2554) รายงานการวิจัยเรื่อง ลักษณะภาษาของชื่อตัวละครในนวนิยายเขมร โดยอรรถธรรม บุญยฤทธิ์ (2562) ทัศนศึกษาประวัติศาสตร์ของกรุงเบงกอล โดย Pauline Dy Phon (2000) Les toponymes en khmer ancien โดย Long Seam (2007).

Saveros Pou (1992: 517) แสดงศัพท์เรียกชื่อโรค sreñ *ซีเรี่ยน* และในประชุมเรื่องเพลงเขมร เล่ม 9 (ประมุณีหฤตงไธโร) (1974: 145) กล่าวถึง พระเจ้าซีเรี่ยน (เสตุตศมฺพ) ว่าหมายถึง พระเจ้าชัยวรมันที่ 7

ในภาษาเขมรปัจจุบัน มีการบันทึกศัพท์ชื่อโรคในพจนานุกรมเขมร (ธณาสุทฤษฎไธโร) มากกว่า 50 ปี คือตั้งแต่ พ.ศ. 2511 (ค.ศ. 1967) โดยมีการอธิบายอาการของโรคและข้อมูลการรักษาอย่างย่อ ๆ ประกอบ เมื่อคณะกรรมการทุนพระยาอนุমানราชชน ได้จัดทำพจนานุกรมเขมร-ไทย ฉบับทุนพระยาอนุমানราชชน (พ.ศ. 2517-2528) ศัพท์ชื่อโรคภาษาเขมรก็มีการแปลเป็นภาษาไทยว่าชื่อโรคหนึ่ง ๆ ตรงกับชื่อใดในภาษาไทย นับเป็นการเชื่อมโยงภูมิปัญญาทางด้านแพทยศาสตร์ของกัมพูชาและไทยที่มีร่วมกันมา ทั้งในเชิงภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ การแปลชื่อโรคเป็นภาษาไทยอาจเป็นการแปลตรงตัวเช่นเดียวกับศัพท์คำอื่น ๆ เช่น ฐธ แปลว่า *โรคกระษัยกล่อน* (ปัจจุบันสะกดกระษัยกร่อน) หรือแปลโดยไม่มีรายละเอียดของโรคเท่ากับฉบับภาษาเขมรเช่น ฐธฉเต แปลว่า *ชื่อโรคชนิดหนึ่ง* เท่านั้น ทั้งนี้ อาจเนื่องจากจุดมุ่งหมายของพจนานุกรมเป็นการให้คำอธิบายทั่วไปของศัพท์ต่าง ๆ เท่านั้น

ในมุมมองทางภาษา คำเรียกชื่อโรคมีความน่าสนใจที่นำมาจัดกลุ่มตามกลวิธีการสร้างคำและองค์ประกอบทางความหมาย เช่น คำเรียกชื่อโรคที่เป็นชื่อโรคเฉพาะ คำเรียกชื่อโรคที่ขึ้นต้นด้วยอวัยวะที่เป็นโรค คำเรียกชื่อโรคที่ขึ้นต้นด้วยคำแสดงอาการของโรค ซึ่งเมื่อเทียบกับคำเรียกชื่อโรคในภาษาไทย คำเรียกชื่อโรคในภาษาเขมรนิยมใช้คำแสดงอาการตามด้วยชื่ออวัยวะ ต่างจากคำเรียกชื่อโรคในภาษาไทย เช่น ในภาษาเขมรใช้คำแสดงอาการ ฌกต *พองโดยถูกความร้อนลวกหรือถูกเสียดสีหรือกัด*อย่างปูน นำหน้าอวัยวะ ทรุต: *กระเพาะ* ในคำเรียกชื่อโรค ฌฌฌกต: *โรคกระเพาะอักเสบ* นอกจากนี้ คำเรียกชื่อโรคภาษาเขมรยังมีการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ร่วมด้วยอย่างมาก เนื่องจากวิทยาการทางการแพทย์ส่วนหนึ่งของกัมพูชาอิงกับความรู้ต่างประเทศ ตั้งแต่อดีตในอดีตมาจนถึงโลกตะวันตกในปัจจุบัน

ด้วยความน่าสนใจของคำเรียกชื่อโรคในภาษาเขมรทั้งในแง่การสร้างคำและองค์ประกอบทางความหมาย ผู้วิจัยจึงเห็นควรสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของคำเรียกชื่อโรค

ในภาษาเขมรเพื่อนำมาวิเคราะห์และจัดกลุ่มเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาอย่างลึกซึ้งต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์และจัดกลุ่มคำเรียกชื่อโรคในภาษาเขมรตามกลวิธีการสร้างคำและองค์ประกอบทางความหมาย

ขั้นตอนการศึกษา

1. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
2. เก็บข้อมูลชื่อโรคภาษาเขมรจากแหล่งข้อมูลดังนี้
 - 2.1 พจนานุกรมเขมร-ไทย ฉบับทุนพระยาอนุমানราชชน เล่ม 1-5 (2517-2528) เพื่อให้ทราบชื่อโรคในภาษาไทย
 - 2.2 พจนานุกรมเขมร (ธนาสุภราชไขว้, 1967) เพื่อดูการอธิบายชื่อโรคในมุมมองของเขมร
 - 2.3 ศัพท์านุกรมการแพทย์ เขมร-อังกฤษ-ฝรั่งเศส (สุธาสุภราชไขว้สุภราชไขว้-หงษ์สุธาส-ตาทัง, 2019) เพื่อให้ได้ข้อมูลชื่อโรคสมัยใหม่
 - 2.4 สื่อสารสนเทศซึ่งให้ข้อมูลชื่อโรคที่พบใหม่
3. วิเคราะห์ผลการศึกษา
4. เรียบเรียงผลการวิเคราะห์

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาชื่อโรคในบทความนี้จำกัดโรคที่เกิดกับคน ไม่ได้ศึกษาโรคที่เกิดกับสัตว์

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. เพื่อความสะดวกในการอ้างอิง จะอ้างอิงชื่อพจนานุกรมดังนี้
 - 1.1 ธนาสุภราชไขว้ (1967) ในบทความนี้ใช้ว่า พจนานุกรมเขมร

1.2 พจนานุกรมเขมร-ไทย ฉบับทุนพระยาอนุমানราชธน (2517-2528) เรียกย่อ ๆ ในบทความนี้ว่า พจนานุกรมเขมร-ไทย

1.3 ศัพท์านุกรมการแพทย์เขมร-อังกฤษ-ฝรั่งเศส สัทธานุกรมศัพท์สุขภาพสุโขทัย-หงษ์สุโขทัย-ฉะเชิงเทรา (2019) เรียกย่อ ๆ ในบทความนี้ว่า ศัพท์านุกรมการแพทย์เขมร²

1.4 พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 [โปรแกรมประยุกต์] (2556) เรียกย่อ ๆ ว่า พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

2. ชื่อโรคที่แปลเป็นภาษาไทยยึดตามพจนานุกรมเขมร-ไทยก่อน และอาจเสริมคำอธิบายชื่อโรคที่พบเพิ่มเติมจากพจนานุกรมเขมร (ถ้ามี) หากไม่พบชื่อโรคในพจนานุกรมเขมร-ไทย จะแปลชื่อโรคที่พบตามคำอธิบายชื่อโรคภาษาอังกฤษที่พบในศัพท์านุกรมการแพทย์เขมร หรือแปลชื่อโรคให้สัมพันธ์กับชื่อโรคที่น่าจะใช้ในภาษาไทย

3. คำแปลของคำศัพท์ภาษาเขมรนำเสนอด้วยตัวเอน

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องของบทความนี้เน้นทบทวนเอกสารที่แสดงคลังคำศัพท์เกี่ยวกับคำเรียกชื่อโรค ซึ่งแยกออกเป็น 2 กลุ่มคือ 1) หนังสือคู่มือบุคลากรทางสาธารณสุขในประเทศไทย และ 2) งานวิจัยทางภาษาศาสตร์เกี่ยวกับการศึกษาคำเรียกชื่อโรค

² ศัพท์านุกรมเล่มนี้จัดทำโดย คุรุสภาวิทยาลัยราชภัฏสุโขทัย คณะมนุษยศาสตร์ (คณะที่ปรึกษาภาษาเขมรแห่งชาติ ชุดคณะกรรมการสาธารณสุข) มีการรวบรวมคำศัพท์ทางการแพทย์ของเขมร เป็นภาษาเขมร-อังกฤษ-ฝรั่งเศส และอธิบายคำศัพท์เป็นภาษาเขมร พร้อมทั้งให้ตัวอย่างประโยคที่ใช้คำศัพท์นั้น ๆ ด้วย ในส่วนที่เกี่ยวกับชื่อโรค แม้จะพบการระบุชื่อโรคจำนวนไม่มาก และส่วนใหญ่เป็นชื่อโรคใหม่ ๆ แต่พบชื่อโรคสอดแทรกอยู่กับการอธิบายอาการของโรค.

1) หนังสือคู่มือบุคลากรทางสาธารณสุขในประเทศไทย

เนื่องจากมีคนต่างด้าว เช่น ผู้พูดภาษาอังกฤษ เขมร พม่าเข้ามาทำงานในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก จึงมีการผลิตหนังสือคู่มือสำหรับบุคลากรสาธารณสุขออกมาจำนวนหนึ่งเช่น

คู่มือการใช้ภาษาไทย - อังกฤษ - พม่า - เขมร สำหรับบุคลากรสาธารณสุข ในการให้บริการสุขภาพแก่ประชากรต่างด้าว โดยสำนักบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข (2557) เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนใน พ.ศ. 2558 เป็นการรวบรวมคำศัพท์สำคัญเพื่อให้บุคลากรทางการแพทย์ใช้สื่อสารกับคนต่างด้าวตั้งแต่เรื่องคำศัพท์พื้นฐานเช่น คำทักทาย คำเครือญาติ หน่วยนับ ไปจนถึงศัพท์ที่เกี่ยวกับการให้บริการสาธารณสุข ในหัวข้อการซักประวัติ ชื่ออวัยวะต่าง ๆ ทั้งอวัยวะภายในและอวัยวะภายนอก ส่วนนเกี่ยวกับการตรวจร่างกาย การให้ยา

หนังสือคู่มือภาษาอาเซียนสำหรับบุคลากรทางการแพทย์: ภาษาหมอลและยาอาเซียน ภาษาเขมร จัดทำโดยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ และคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (2557) มีจุดประสงค์ในการอำนวยความสะดวกในการสื่อสารให้แก่บุคลากรทางการแพทย์และคนต่างด้าวสัญชาติกัมพูชา โดยเป็นการให้ข้อมูลคำศัพท์พื้นฐานเช่น คำทักทาย คำเครือญาติ หน่วยนับ ไปจนถึงศัพท์ที่เกี่ยวกับการให้บริการสาธารณสุข ในหัวข้อการซักประวัติ ชื่ออวัยวะต่าง ๆ ทั้งอวัยวะภายในและอวัยวะภายนอก ส่วนนเกี่ยวกับการตรวจร่างกาย การให้ยา

นอกจากนี้ ยังมีศัพท์และสำนวนที่ใช้ในการอธิบายอุบัติเหตุ อาการเจ็บป่วยที่อวัยวะต่าง ๆ คำศัพท์อวัยวะต่าง ๆ มีการแยกศัพท์สำนวนที่แพทย์ เภสัชกรใช้ในการสื่อสาร

หนังสือคู่มือทั้ง 2 เล่มนี้เป็นการให้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับบุคลากรทางการแพทย์ โดยให้ข้อมูลชื่อเฉพาะของโรคในภาษาเขมรอย่างจำกัด

2) งานวิจัยทางภาษาศาสตร์ที่เกี่ยวกับการศึกษาคำเรียกชื่อโรค

วาสนี มีเครือเอี่ยม วิไลศักดิ์ กิ่งคำ และเมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา (2559) ศึกษา คำเรียกชื่อโรคในระบบการแพทย์พื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กรณีศึกษา

ตามแนวบรรพตศาสตร์ชาติพันธุ์ ได้วิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกชื่อโรคในระบบการแพทย์พื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 157 ชื่อโรค โดยเก็บข้อมูลคำศัพท์ที่มีแนวโน้มเป็นคำศัพท์ชื่อโรคจากตำรายาโบราณตะวันออกเฉียงเหนือ หนังสือเรื่องการศึกษาภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านไทยพ่อใหญ่จารย์เคน ลาวงศ์ ฆานานุกรม ภาษานิกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และนำข้อมูลไปตรวจสอบกับผู้บอกภาษาที่เป็นหมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถจัดประเภทชื่อโรคได้ 3 กลุ่มคือ กลุ่มคำเรียกชื่อโรคที่ขึ้นต้นด้วยอวัยวะที่เป็นโรค กลุ่มคำเรียกชื่อโรคที่ขึ้นต้นด้วยคำแสดงอาการของโรคและกลุ่มคำเรียกชื่อโรคที่ขึ้นต้นด้วยชื่อโรคเฉพาะ ผลการวิเคราะห์พบว่า กลุ่มคำเรียกชื่อโรคที่ขึ้นต้นด้วยอวัยวะที่เป็นโรคอาจขึ้นต้นด้วยชื่ออวัยวะเพียงอย่างเดียว เช่น *กระเพาะ* หรือชื่ออวัยวะและคำกริยาแสดงอาการของโรค เช่น *ดีซ่าน ปากเปื่อย* กลุ่มคำเรียกชื่อโรคที่ขึ้นต้นด้วยคำแสดงอาการของโรคมีคำกริยาแสดงอาการเป็นส่วนต้นของคำเรียกชื่อโรค โดยอาจพบคำแสดงอาการเพียงคำเดียว เช่น *บวม เปื่อย* คำแสดงอาการปวดร่วมกับอวัยวะที่เกิดโรค เช่น *ปวดเข่า ปวดท้อง* และคำว่า *ไข้* ร่วมกับคำนามอื่น ได้แก่ เวลาที่เกิดโรค สาเหตุ อวัยวะ และใช้ออกร่วมกับอาการของโรค เช่น *ไข้ทับระดู ไข้หมาไม่ ไข้คางแข็ง ไข่ออกไฟลามโกน* ส่วนกลุ่มคำเรียกชื่อโรคที่ขึ้นต้นด้วยชื่อโรคเฉพาะอาจเป็นชื่อโรคเฉพาะร่วมกับคำขยาย เช่น *นิวในกระเพาะอาหาร* หรือแก่นชื่อโรคเฉพาะเช่น *บาดทะยัก*

ทั้งนี้ คำเรียกชื่อโรคมีองค์ประกอบทางความหมายที่แตกต่างกันอยู่ 7 ลักษณะคือ สาเหตุของการเกิดโรค อวัยวะที่เป็นโรค การแสดงอาการของโรค การบอกระดับอาการ ช่วงเวลาที่เกิดอาการของโรค เพศ และวัย โดย 3 องค์ประกอบแรกนับเป็นองค์ประกอบหลัก โดยพบว่าสาเหตุของการเกิดโรคเกี่ยวข้องกับความสำเร็จว่าโรคเกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ และโรคเกิดจากธรรมชาติของความเจ็บป่วยคือการเสียสมดุลของร่างกายและเงื่อนไขของแต่ละบุคคลตามสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ พฤติกรรมของบุคคลมีอวัยวะ 39 ชื่ออวัยวะที่เป็นแหล่งกำเนิดโรค ส่วนคำแสดงอาการของโรคพบคำจำนวน 60 คำ เช่น เป็นไข้ มีตุ่มมีผื่น บวม ชักกระตุก สะบัดกายไปมา

อลิสรา คุ่มเคี่ยม (2564) ศึกษากลวิธีการตั้งชื่อโรคในภาษาไทย: ตำบลท่าคล้อ อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี ผลการศึกษาชื่อโรคในภาษาไทยจำนวน 57 ชื่อ พบกลวิธีการตั้งชื่อโรค 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ การตั้งชื่อโรคแบบตรงตัว โดยคำที่ขึ้นต้นของโรคที่มีอาการบวม ติดเชื้อจนอักเสบ มีหนองตามอวัยวะต่าง ๆ มักเรียกว่า *ฝี* แล้วขยายด้วยชื่ออวัยวะที่เกิด เช่น *ฝีในท้อง ฝีในตับ* และการตั้งชื่อโรคแบบอุปลักษณะ การตั้งชื่อโรคแบบตรงตัวอาจมีคำขึ้นต้นแสดงอาการของโรคหรือแสดงอวัยวะที่เกิดโรค ส่วนการตั้งชื่อโรครูปแบบที่ 2 เป็นการตั้งชื่อโรคที่นำความหมายประจำคำไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบ อาจเป็นการตั้งชื่อโรคตามอุปลักษณะธรรมชาติ เช่น *แผลลามทุ่ง* หมายถึงชื่อโรคติดเชื้อที่ขึ้นเป็นเม็ดเล็ก ๆ พองใสติดกัน ตามอุปลักษณะชื่อเรียกสัตว์หรืออวัยวะของสัตว์ เช่น *ขุ้มตีนหมา* หมายถึงชื่อโรคติดเชื้อไวรัสที่ขึ้นเป็นเม็ดเล็ก ๆ พองใสติดกัน เป็นกลุ่ม มีอาการคันปวดแสบปวดร้อน ตามอุปลักษณะชื่อเรียกพืช เช่น *ฝีมะม่วง* เป็นชื่อโรคชนิดหนึ่ง เกิดหนองมีเชื้อในช่องปัสสาวะ ตามอุปลักษณะลักษณะของโรคที่เกิดหรือลักษณะของอวัยวะที่เกิดโรค เช่น *ไข้กาฬ ไข้พิษ ไข้กาฬ* เป็นอาการไข้ที่เกิดเพราะถูกยุงลายกัด มีอาการเลือดออกใต้ผิวหนังเป็นจ้ำ ๆ สีดำ ตามอุปลักษณะสิ่งสกปรก มีการเปรียบเทียบโรคผิวหนังเช่น *หูด กลาก หิด* กับ *ขี้* ซึ่งเป็นของเสียที่ถ่ายออกมาจากร่างกาย และเรียกชื่อโรคเป็น *โรคขี้หูด ขี้กลาก ขี้หิด*

ผลการศึกษา

คนเขมรนิยมสร้างคำเรียกชื่อโรคโดยใช้คำภาษาเขมรคือ *ជំងឺ ความเป็นเจ็บป่วย โรค* เป็นคำหลักตามด้วยชื่อโรค อาการของโรคหรืออวัยวะที่เป็นโรค เช่น *ជំងឺក្អក โรคเกลือ* *ជំងឺស្លុត โรคปอด* ตามลำดับ และอาจใช้คำยืมภาษาบาลี-สันสกฤต *โรค การเจ็บไข้* *ได้ป่วย* เป็นคำหลัก โดยนิยมสร้างคำแบบภาษาเขมรคือมีคำขยายอยู่ข้างหลัง เช่น *โรค ทุกลาย โรคไอกรน* นอกจากนี้ คำเรียกชื่อโรคอาจปรากฏในโครงสร้างกริยาวิเศษณ์ซึ่งมักมีคำกริยาว่า *เกิด เกิด* นำหน้า เช่น *เกิดแผลผื่น เป็นโรคหัด เกิดกู่เฒ่า เป็นโรคหัด*

เมื่อพิจารณาเฉพาะชื่อโรค ชื่อโรคในภาษาเขมรอาจเป็นคำมูลที่มีพยางค์เดียว 2 พยางค์ หรือหลายพยางค์ คำประสม โดยพบทั้งการประสมคำภาษาเขมรด้วยกัน

การประสมคำภาษาเขมรกับคำภาษาต่างประเทศ ชื่อโรคที่เป็นคำภาษาต่างประเทศมักเป็นคำยืมจากภาษาบาลี-สันสกฤต ซึ่งเป็นภาษาที่มีอิทธิพลต่อภาษาเขมรมาแต่เดิม และคำยืมจากภาษาทางยุโรป ซึ่งในที่นี่หมายถึงภาษาฝรั่งเศสหรือภาษาอังกฤษ แม้ว่าชื่อโรคจะมีรากศัพท์หรือที่มาจากภาษากรีก ละตินก็ตาม ภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาที่มีอิทธิพลต่อภาษาเขมร ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 เมื่อกัมพูชาอยู่ในอาณานิคมของฝรั่งเศส ส่วนภาษาอังกฤษในปัจจุบันถือเป็นภาษากลางที่ใช้ในสื่อสารทั่วโลก คนเขมรจึงนิยมใช้คำภาษาอังกฤษด้วย ภาษาเขมรยืมคำจากภาษาฝรั่งเศสและภาษาอังกฤษโดยการทับศัพท์เป็นส่วนใหญ่ และเขียนถ่ายถอดคำตามอักขรวิธีภาษาเขมรเพื่อให้ได้เสียงใกล้เคียงกับคำในภาษาฝรั่งเศสและภาษาอังกฤษ

เมื่อนำคำเรียกชื่อโรคภาษาเขมรมาจัดกลุ่มตามกลวิธีการสร้างคำและองค์ประกอบทางความหมาย สามารถแบ่งชื่อโรคได้ 3 กลุ่ม คล้ายคลึงกับการจัดคำเรียกชื่อโรคในระบบการแพทย์พื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่วาลินี มีเครือเอี่ยม วิไลศักดิ์ กิ่งคำ และเมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา จัดแบ่งคำเรียกชื่อโรคตามองค์ประกอบของความหมาย (2559: 34-38) ดังนี้

1. คำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่ออวัยวะที่เป็นโรค

คำเรียกชื่อโรคประเภทนี้เป็นเพียงการระบุตำแหน่งหรือชื่ออวัยวะที่เป็นโรค โดยไม่ได้ระบุอาการของโรค ชื่ออวัยวะที่เป็นโรคปรากฏร่วมกับคำว่า *ฉี่ฉี่ โรค* หรือ *ฉาต โรค* เพื่อให้รู้ว่าเกิดความเจ็บป่วยหรือความไม่สบายที่อวัยวะนั้น ๆ ชื่ออวัยวะที่เป็นโรคส่วนใหญ่อยู่ในรูปคำนามหรือคำประสม เช่น

ฉี่ฉี่เบะฉู่ฉิ่ง โรคหัวใจ

ฉี่ฉี่ผู้มีฉวยหมากหมาก โรคทางเดินอาหาร (ฉี่ฉี่ โรค - ผู้มี ทาง - ใฉวย ทำให้ละลาย - หมากหมาก อาหาร)

ฉี่ฉี่สฎฐัก โรคข้อ เป็นคำกลาง ๆ สำหรับเรียกโรคที่เกิดบริเวณข้อพับหรือไขข้อ ทั้งนี้ พจนานุกรมเขมร-ไทยแปล สฎฐัก ว่า *ข้อต่อตรงอวัยวะที่พับได้*

ฉี่ฉี่สฉัดฉี่ โรคกล้ามเนื้อ เป็นคำกลาง ๆ สำหรับเรียกโรคที่เกี่ยวกับกล้ามเนื้อ

ฉี่ฉี่สฎฐัก โรคปอด

ฉี่ใ้สกูก รอคผิวหน่ง

คำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่ออวัยวะที่เป็นโรคแล้วมีคำแสดงลักษณะของโรคพบค่อนข้างน้อย

ฉี่ใ้สกูกูกฤษย รอคตาดแดง (ฉี่ใ้ รอค - ใ้สกูก ตา - กฤษย แแดง)

2. คำเรียกชื่อโรคที่ระบุคำแสดงอาการของโรคตามด้วยชื่ออวัยวะที่เป็นโรค

จากการเก็บข้อมูล ไม่พบคำเรียกชื่อโรคที่ระบุคำแสดงอาการเดียว ๆ ในภาษาเขมร เช่น *ฉี่ใ้สกูกวย รอคอ่อนแรง *ฉี่ใ้รกถก รอคอ๊กเสบ แต่พบคำเรียกชื่อโรคที่ระบุคำแสดงอาการของโรคตามด้วยชื่ออวัยวะที่เป็นโรคในรูปคำประสม

โดยทั่วไป คำประสมในภาษาเขมรมีคำหลักนำหน้าคำขยายเช่น ฉี่ใ้สกูก (ฉี่ใ้สกูก หม้อ - ตาย ข้าว) หม้อข้าว ฉี่ใ้สกูก (ฉี่ใ้ รอค - ฉี่ใ้สกูก ข้าม) รอคติดต่อ กอ่ฉี่ใ้สกูก ถือหาง (กอ่ฉี่ ถือ - ฉี่ใ้สกูก เท้า) เข็ลผาย ตูก (เข็ล ผาย - ผาย ง่าย) เช่นเดียวกับภาษาไทย แต่พบการเรียงคำต่างจากภาษาไทยด้วย เช่น นบชก รือล่ม (นบช ล่ม - ชก รือ) ใ้สกูกจาน แดก (ใ้สกูก แดก - จาน) การเรียงคำเช่นนี้มักใช้กับสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ การเรียงลำดับคำเช่นนี้มีใช้กับลักษณะไม่พึงประสงค์ที่เกิดกับร่างกายคนด้วย เช่น ใ้สกูกท้ว หัวแดก (ใ้สกูก แดก - กูกท้ว) บูกฤษย เลือดไหล (บูก ไหล - ฤษย เลือด) ดังตัวอย่างประโยค

กูริ เต ง่าย ใ้สกูกท้ว

ูกู เขา ดี หัวแดก (ใ้สกูก แดก - กูกท้ว)

“(เขา)ูกูเขาดีหัวแดก”

บูกฤษยเฮี ูกู ฉี่ใ้สกูก บูกฤษย ...

ถ้า คุณเคยเลือดไหล (บูก ไหล - ฤษย เลือด)

“ถ้าคุณเคยเลือดไหล ...”

ด้วยเหตุที่การเกิดโรคเป็นอาการไม่พึงประสงค์ โครงสร้างของคำเรียกชื่อโรคในกลุ่มนี้จึงมีคำแสดงอาการไม่พึงประสงค์นำหน้าอวัยวะที่เป็นโรค โดยคำแสดงอาการไม่พึงประสงค์ที่พบบ่อยคือ

โรค มีความหมายตามพจนานุกรมเขมร-ไทยว่า *พองโดยถูกความร้อนลวกหรือถูกเสียดสีหรือกัดอย่างรุนแรง* แต่เมื่อนำคำนี้มาประกอบคำเรียกชื่อโรค คำนี้ในทางการแพทย์เขมรสัมพันธ์กับความหมายว่า *อักเสบ* ในภาษาไทย นั่นคือคำนี้มีการขยายความหมายออกไป

เข็ญ แรงน้อย อ่อน พบว่าใช้แสดงอาการที่อวัยวะทำงานหย่อนประสิทธิภาพกว่าปกติ

ตัวอย่างคำเรียกชื่อโรคในกลุ่มนี้

ฉี่โรคกระดูก: *โรคกระดูกอักเสบ* ในภาษาเขมร ถือว่าโรคนี้เกิดจากอาการร้อนหรืออักเสบของกระดูก (ฉี่โรค - โรค พองโดยถูกความร้อนลวกหรือถูกเสียดสีหรือกัดอย่างรุนแรง - กระดูก อักเสบ)

ฉี่โรคเข็ญ โรคตับอักเสบ (ฉี่โรค - โรค พองโดยถูกความร้อนลวกหรือถูกเสียดสีหรือกัดอย่างรุนแรง - เข็ญ ตับ)

ฉี่โรคเกาะเจ็ญ โรคลำไส้อักเสบ (ฉี่โรค - โรค พองโดยถูกความร้อนลวกหรือถูกเสียดสีหรือกัดอย่างรุนแรง - เกาะเจ็ญ ลำไส้)

ฉี่โรคเกลยชู โรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบ (ฉี่โรค - โรค พองโดยถูกความร้อนลวกหรือถูกเสียดสีหรือกัดอย่างรุนแรง - เกลยชู ปลูก ฤง ผัก - ชู มัน(สมอง))

ฉี่โรคเส็ญญู โรคผิวหนังอักเสบ (ฉี่โรค - โรค พองโดยถูกความร้อนลวกหรือถูกเสียดสีหรือกัดอย่างรุนแรง - เส็ญญู อย่างบาง ๆ อยู่ข้างบน - ญู หน่ง)

ฉี่เข็ญเบะชูญ โรคหัวใจอ่อนแรง (ฉี่โรค - เข็ญ แรงน้อย อ่อน - เบะชูญ หัวใจ) ชาวบ้านเขมรมักจะใช้ชื่อนี้สำหรับเรียกอาการหรือโรคที่เกี่ยวกับหัวใจโดยรวม ไม่ได้ระบุรายละเอียดว่าเป็นโรคกล้ามเนื้อหัวใจ ลิ้นหัวใจ หรือโรคเฉพาะทางหัวใจใด ๆ โดยการตรวจสอบคำเรียกชื่อโรคภาษาเขมรเทียบกับคำเรียกชื่อโรคภาษาอังกฤษ (Heart failure) คำเรียกชื่อโรคนี้ตรงกับชื่อ *โรคหัวใจวาย (ภาวะหัวใจหยุดเต้น)*³

³ นายแพทย์จิตติ เขวานลิขิต. สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 2566.

ฉี่เขยวทฤษฎนเสยว โรคไตเรื้อรัง หรือ ไตวาย (ฉี่ โรค - เขยว แรงน้อย อ่อน - ทฤษฎน ภษณสำหรับกรองหรือรอนน้ำหรือของเหลวอื่น ๆ - เสยว เขี้ยว, ฉี่)

ฉี่เขยวเทะพ็อง โรคลำไส้แปรปรวน (ฉี่ โรค - เขยว แรงน้อย อ่อน - เทะพ็อง ลำไส้)

นอกจากนี้ ยังมีคำแสดงอาการไม่พึงประสงค์ที่พบไม่มาก เช่น

ฉี่กรึสเถีย โรคตับแข็ง (ฉี่ โรค - กรึส ต้าน แกร็น - เฐีย ตับ)

ฉี่เกียสฤท โรคปอดบวม (ฉี่ โรค - เกีย บวม - สฤท ปอด)

ฉี่ฝุ่สะอ่ โรคเนื้องอก (ฉี่ โรค - ฝุ่ งอก - สะอ่ เนื้อ) คำเรียกชื่อโรคนี้อาจมี คำขยายบอกอวัยวะที่เป็นโรค เช่น

ฉี่ฝุ่สะอ่คฺษุฎฤทล เนื้องอกในสมอง (ฉี่ โรค - ฝุ่สะอ่ เนื้องอก - คฺษุฎ
ใน - ฤทล สมอง)

ฉี่ฝุ่สะอ่คฺษุฎเทะพ็องฉี่ เนื้องอกในลำไส้ใหญ่ (ฉี่ โรค - ฝุ่สะอ่ เนื้องอก -
คฺษุฎ ใน - เทะพ็องฉี่ ลำไส้ใหญ่)

ฉี่ฝุ่สะอ่ชฺษุโรคเนื้องอกที่จุมก (ฉี่ โรค - ฝุ่สะอ่ เนื้องอก - ชฺษุโรค
จุมก)

3. คำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่อโรคเฉพาะ

คำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่อโรคเฉพาะแบ่งเป็น 2 ประเภทย่อย ประเภทแรกพิจารณา จากส่วนขยายของชื่อโรคเฉพาะ ส่วนประเภทที่ 2 พิจารณาตามที่มาของคำ

3.1 คำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่อโรคเฉพาะพิจารณาจากส่วนขยายของชื่อโรค แบ่งเป็น

3.1.1 คำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่อโรคเฉพาะตามด้วยส่วนขยายบอกลักษณะ

ฉี่ทฺรูล โรคไข้ มีส่วนขยายให้เกิดเป็นคำเรียกชื่อโรคเพิ่มเติมหลายชื่อ แต่ละโรคมี ลักษณะร่วมกันคือ มีอาการเป็นไข้ ตัวร้อน เช่น

ฉี่ทฺรูลธฤท ใช้ชนิดหนึ่งคล้ายมาลาเรีย เชื่อว่าเพราะผิดน้ำผิดอากาศ (ฉี่
โรค - ทฺรูล ไข้ - ธฤท แท้) ปัจจุบันชื่อโรคนี้ใช้หมายถึงโรคมลาเรียโดยตรง

ฉี่ทฺรูลฤท (ฉี่ โรค - ทฺรูล ไข้ - ฤท กะตุก สัน) ใช้จับสัน เน้นไข้ที่มี
อาการหนาวสั่นร่วมด้วย

ฉี่ไทรุนกษาย *ไข้เลือดออก* (ฉี่ไทรุค - ไทรุค *ไข้* - นกษาย *เลือด*) อาการหนึ่งของคนที่เป็นไข้เลือดออกคือมีไข้สูงอย่างฉับพลัน หรือมีไข้สูงลอยประมาณ 3-5 วัน มีผื่นขึ้นหลังป่วยเป็นไข้เลือดออกประมาณ 2-5 วัน มีเลือดออกเล็กน้อย อย่างเลือดออกตามไรฟันหรือมีจุดเลือดออกอยู่ใต้ผิวหนัง

นอกจากนี้ ชื่อโรคเฉพาะ ฉี่ไทรุค *โรคไข้* ยังนำไปสร้างเป็นชื่อโรคอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงกับอาการไข้ตัวร้อนเช่น

ฉี่ไทรุคสรุ้ *ไข้จับสั่นชนิดหนึ่ง มีอาการไข้ขึ้นสูงถึงขนาดเพ้อ* ปัจจุบันเทียบได้กับโรคไข้รากสาดใหญ่

ฉี่ไทรุคตีส *ไข้พิษ* เป็นชื่อโรคที่คนป่วยจะมีไข้และสาเหตุมาจากปอดมีปัญหา และชื่อโรคที่พบบ่อยคือ ฉี่ไทรุคตุลาภาย *ไข้หวัด*

ส่วนชื่อโรคอุบัติใหม่ ฉี่ไทรุคนกษาย/ไทรุคนกษาย *โรคชิกุนกุนยา* มาจาก *นกษยครุ้บงุสยั* *โรคชิกุนกุนยา* ซึ่งผู้ป่วยโรคนั้นมักมีไข้เป็นลักษณะเด่น

คำเรียกชื่อโรคผีในภาษาเขมรมีชื่อเฉพาะ ซึ่งพจนานุกรมเขมร-ไทยแปลชื่อผีเป็นภาษาไทยต่าง ๆ กัน เช่น

ตีส *ผีกาฬ*

เทะกุกฏ *ผีตะมอย* เรียกอีกอย่างว่า *ผีเงี้ยว ผีวงเดือน* โรคตะมอยเป็นที่ปลายนิ้วมือนิ้วเท้า มีอาการปวดรุนแรง

รอกท้อ *ผีล้ามะลอก* ซึ่งอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า *เอดตงบ่ก⁴ ผีล้ามะลอก* (เอดต *โรค* - ตง *ไข้* - บ่ก *แตก*)

⁴ ปัจจุบัน ประเทศกัมพูชาใช้ชื่อโรคเฉพาะ *ตงบ่ก* หมายถึงกลุ่มโรคที่มีตุ่มพองและแตกได้ในเวลาต่อมา เช่น โรคเริม โรคร้อนใน โรคมือเท้าปาก โดยโรคเริมอาจเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า *ฉี่นิษ* ส่วนโรคร้อนในอาจใช้วลี *กุกษยัค ในปาก* ขยายเพื่อระบุบริเวณที่เกิดโรคเป็น *ตงบ่กกุกษยัค ร้อนใน(ในปาก)* และโรคมือเท้าปากมีการใช้ชื่ออวัยวะที่เกิดโรคขยายแล้วสร้างเป็นชื่อโรคใหม่คือ *ตงบ่กตง* *ตง* *ยัค* *โรคมือเท้าปาก* (Hand-Foot-Mouth-Disease) ที่มักเกิดกับเด็ก ๆ.

นายแพทย์อิติ เขาวนลิขิต ให้ความเห็นเกี่ยวกับโรคฝีในภาษาเขมรว่าการแปลชื่อโรคฝีในพจนานุกรมเขมร-ไทยหรือการแปลตรงตัวจากคำภาษาเขมร ไม่ได้ให้ภาพที่ตรงกับที่ใช้ในภาษาไทย เช่น *มั่งเผ็ญ* *ผิวงเดือน* ในทางการแพทย์ของกัมพูชาหมายถึง ฝีอักเสบจากเล็บขบ *บูลลฺลฺบฺบฺ* หมายถึง ฝียังไม่สุก *บูลลฺลฺ* หมายถึง ฝีจากขนอักเสบ (*furuncle*) *บูลลฺลฺ* หมายถึง ฝีคันทูล⁵

นอกจากชื่อโรคฝีที่เป็นชื่อโรคเฉพาะ ยังมีการใช้คำว่า *บูลลฺ* เป็นคำหลักตามด้วยคำขยายบอกลักษณะของฝีแบบต่าง ๆ เช่น

บูลลฺลฺบฺบฺ *ผีกั้นซัน* *ผิทัวคว่า* (*บูลลฺ* - *ลฺลฺ* - *คว่า* - *บูลลฺ* *หน้า*)

บูลลฺลฺ *ผิทัวขาด* (*บูลลฺ* - *ลฺลฺ* - *ลฺลฺ* *เหล็กไน*)

บูลลฺลฺ *ผิปลาไหล* (*บูลลฺ* - *ลฺลฺ* - *ลฺลฺ* *ปลาไหล*)

ฉึฉึบูล *โรคบิต* (*มวนในท้อง*) อาจตามด้วยลักษณะของสิ่งที่ขับถ่ายออกมาเป็น

ฉึฉึบูลนบ *โรคบิตที่ถ่ายออกมาเป็นมูกเลือด* (*ฉึฉึ* *โรค* - *บูล* *บิต* - *นบ* *เลือด*)

ฉึฉึบูลลฺ *โรคบิตที่ถ่ายออกมาเป็นมูก* คือเป็นเพียงของเหลวไม่มีเลือด (*ฉึฉึ* *โรค* - *บูล* *บิต* - *ลฺ* *น้ำมูก*)

ฉึฉึ *โรคอีสุกอีใส* *หัด* หรือ *โรคฝีดาษ* พจนานุกรมเขมร-ไทยให้ความหมายชื่อโรคนี้เป็นภาษาไทย 3 ชื่อ นายแพทย์อิติ เขาวนลิขิตให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าทั้ง 3 โรคมีอาการเหมือนกันอย่างหนึ่งคือมีตุ่มเกิดขึ้นทั่วตัว⁶ โดยทั่วไป *หุด* หมายถึงโรคอีสุกอีใสมากกว่าหมายถึงโรคหัดหรือโรคฝีดาษ เมื่อคนหายจากโรคอีสุกอีใส และใบหน้ายังมีร่องรอยของตุ่มอีสุกอีใส ภาษาเขมรมีศัพท์เก่าเรียกใบหน้าแบบนี้ว่า *บูลลฺลฺ* *โรคอีสุกอีใส* มีชื่อเฉพาะอื่น ๆ ด้วยคือ *ฉึฉึ* *โรค* - *ลฺ* *ผล* - *ลฺ* *ลูกเพ็ญ* เป็น *อีสุกอีใส* ประเภทหนึ่ง มีฝิ่นขึ้นต่อเป็นดวงๆ เหมือนลูกเพ็ญสุก และ *ฉึฉึ* *โรคอีสุกอีใส*

⁵ นายแพทย์อิติ เขาวนลิขิต. สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 2566.

⁶ นายแพทย์อิติ เขาวนลิขิต. สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 2566.

หากใช้ *หุค* เพื่อสื่อความหมายเฉพาะถึงโรคหัด มักมีส่วนขยายบอกลักษณะดังนี้
ฉี่หุคกฺกฺย โรคหัดประเภทหนึ่ง (ฉี่ โรค - หุค หัด - กฺกฺย บุ) *ฉี่หุคกฺกฺย โรคหัดประเภท*
หนึ่ง คล้าย ฉี่หุคกฺกฺย แต่เป็นเม็ดใหญ่ๆ มีสีม่วงแดง (ฉี่ โรค - หุค หัด - กฺกฺย มะม่วง)
 ทั้งนี้ ภาษาเขมรมีชื่อโรคเฉพาะของโรคหัดด้วยคือ *ฉี่กฺกฺกฺย โรคหัด* ซึ่งมีการขยายความ
 ชื่อโรคหัดตามการแพทย์ปัจจุบันเป็น *ฉี่กฺกฺกฺยภณฺณิฉฺฉฺ โรคหัดเยอรมัน* ด้วย

ส่วนการใช้ *หุค* ในความหมายของโรคฝีดาษ พบการใช้ส่วนขยายเป็น *ฉี่หุคกฺกฺกฺ*
โรคฝีดาษ (ฉี่ โรค - หุค หัด - กฺกฺกฺ ไพร ปา) *ฉี่หุคคฺคฺย* (ฉี่ โรค - หุค คี - คฺคฺย ช้าว)
โรคฝีดาษ อย่างไรก็ตาม ภาษาเขมรไม่นิยมเรียกโรคนี้นว่า *ฉี่หุคกฺกฺกฺ* โดยตรงแต่จะใช้คำอื่น
 หูว่า *ฉี่ฉฺฉฺฉฺ* (ฉี่ โรค - ฉฺฉฺ ฉอก - ฉฺฉฺ ไม้) นอกจากนี้ คำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่อโรค
 เฉพาะที่เพิ่งเกิดใหม่คือ *โรคฝีดาษลิง* มีการแปลศัพท์ตรงตัวตามภาษาอังกฤษ (monkey
 pox) เป็น *ฉี่หุคกฺกฺกฺ* (ฉี่ โรค - หุค คี - กฺกฺกฺ ลิง) *โรคฝีดาษลิง*

คำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่อโรคเฉพาะ *ฉี่ปฺปฺษะ โรคนิ้ว* พจนานุกรมเขมรระบุว่ามา
 จากภาษาบาลี-สันสกฤต⁷ มีคำเขมรขยายเพื่อบอกลักษณะของโรคคือ *ฉี่ปฺปฺษะฉิกคฺคฺย*
(ฉี่ โรค - ปฺปฺษะ นิ้ว - ฉิกคฺคฺย น้ำข้าว) พจนานุกรมเขมร-ไทยแปลว่า *กร่อนน้ำหรือ*
กร่อนเลือด ปัจจุบันหมายถึง *โรคหนองใน* และ *ฉี่ปฺปฺษะจฺร่าบ* *นิ้วเป็นเม็ด* (ฉี่ โรค -
ปฺปฺษะ นิ้ว - จฺร่าบ เม็ด) มีลักษณะเป็นเม็ดชัดเจน

⁷ คำสันสกฤตว่า *prameha* แปลว่า *เบาหวาน* (diabete) ซึ่งความหมายของชื่อโรคในภาษาสันสกฤต
 ไม่ตรงกับชื่อโรคในภาษาเขมร อย่างไรก็ตาม พบว่าชื่อโรคนี้นในภาษาในประเทศอินเดียมีความหมายต่าง ๆ กัน
 และเกี่ยวข้องกับเรื่องทางเดินปัสสาวะ รวมทั้งพบว่าภาษา Kanada ซึ่งเป็นภาษาหนึ่งในตระกูลดราวิเดียนใน
 อินเดียแปล *prameha* ว่า *นิ้ว*.

3.1.2 คำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่อโรคเฉพาะตามด้วยชื่ออวัยวะที่เป็นโรค

เนื่องจาก ฉี่ขี้บหนัก โรคมะเร็ง เกิดกับอวัยวะได้หลายที่ จึงพบชื่อโรคเฉพาะนี้ตามด้วยชื่ออวัยวะที่เกิดโรค ชื่ออวัยวะที่เกิดโรคอาจเป็นทั้งคำภาษาเขมร คำยืมภาษาบาลี-สันสกฤตหรือคำยืมจากภาษาทางยุโรป ดังตัวอย่าง

ฉี่ขี้บหนักบ่งคอก มะเร็งลำคอ (ฉี่ โรค - ขบหนัก มะเร็ง - บ่งคอก ลำคอ) (บ่งคอกระบอก - ก คอ)

ฉี่ขี้บหนักณภย มะเร็งเม็ดเลือด(ขาว) (ฉี่ โรค - ขบหนัก มะเร็ง - ณภย เลือด)

ฉี่ขี้บหนักสุมฉี่ มะเร็งเต้านม (ฉี่ โรค - ขบหนัก มะเร็ง - สุมฉี่ เต้านม) การใช้คำบาลี-สันสกฤตแทนคำภาษาเขมรเพื่อให้เกิดความรื่นหู

ฉี่ขี้บวมช่ประขุ โรคริดสีดวงจุมก (ฉี่ โรค - บวมช่ ริดสีดวง - ประขุ จุมก)

ฉี่ขี้บวมช่ฉก โรคริดสีดวงทวาร (ฉี่ โรค - บวมช่ ริดสีดวง - ฉก กั้น)

ชื่อโรคเฉพาะ ฉี่ขี้ทูล โรคไซ้ ที่ตามด้วยส่วยขยายบอกลักษณะ อาจตามด้วยชื่ออวัยวะที่เป็นโรคด้วย

ฉี่ขี้ทูลเกาะหุ้ (ฉี่ โรค - ทูล ไซ้ - เกาะหุ้ ลำไส้) ไซ้เรียกอาการรวมที่เห็นจากลักษณะภายนอกคือ มีไซ้ ปวดท้อง ท้องเสียเรื้อรัง ต่อมาวงการแพทย์กัมพูชาจำกัดความหมายมาใช้เรียกโรค ไทฟอยด์ โดยเฉพาะ

3.2 คำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่อโรคเฉพาะพิจารณาตามที่มาของภาษา แบ่งได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้

3.2.1 คำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่อโรคเฉพาะที่เป็นคำภาษาเขมร

ฉี่ขี้กฐานทูกาก โรคลมพิษ

ฉี่ขี้กฏึล โรคหัด

ฉี่ขี้เกบ ไล่เลื้อน

ฉี่ขี้แก้ง โรคซาง

ฉี่ขี้บรูต หรือ ฉี่ขี้บรูต โรคลมบ้าหมู อาจใช้ว่า ขุนบรูต (ขุนบรูต - บรูต ลมบ้าหมู) ด้วย และพบชื่อโรคที่มีโครงสร้างและความหมายใกล้เคียงกับชื่อโรคภาษาไทยคือ ฉี่ขี้ตูกตูก (ฉี่ โรค - ตูก บ้า - ตูก หมู) ด้วย

ฉี่เกี๋ย โรคเกลื่อน

ฉี่มูส โรคลีว

ฉี่มูส *วันโรค* โรคนี้อาจมีคำขยายเป็น *มูสมีงัน* และพบการแปลชื่อในพจนานุกรม
เขมร-ไทยว่า *โรคผอมแห้งหรือวันโรคผอมแห้งเรื้อรัง*

ฉี่มู่เต้าหู้บัก โรคหนูน้ำหนวก

3.2.2 คำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่อโรคเฉพาะที่เป็นคำยืมจากภาษาบาลี-สันสกฤต

คำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่อโรคเฉพาะที่เป็นคำยืมจากภาษาบาลี-สันสกฤตมีคำว่า *ฉี่โรค*
โรค หรือ *เกต โรค* นำหน้า ชื่อโรคเฉพาะเหล่านี้พบในพจนานุกรมเขมรเป็นส่วนใหญ่ มี
ข้อสังเกตว่า ถึงแม้ว่าคำเรียกชื่อโรคในกลุ่มนี้ขึ้นต้นด้วยคำว่า *ฉี่โรค* หลายชื่อยังคงมี
หน่วยคำ *เกต โรค* ต่อท้ายด้วย

คำเรียกชื่อโรคบางชื่อในกลุ่มนี้มีลักษณะเป็นคำรินทร์คือ มีคำเรียกชื่อโรคเฉพาะใน
ภาษาเขมรด้วย แต่นิยมใช้คำเรียกชื่อโรคเฉพาะตามภาษาบาลี-สันสกฤตในเอกสาร
ทางการ ดังตัวอย่าง

ฉี่กษมัท *กามโรค* มีคำว่า *ฉี่โรค* เป็นคำหลัก และส่วนขยายเป็นการสร้างคำ
แบบบาลี-สันสกฤตคือเรียงคำขยายหน้าคำหลัก *กษม* *กาม* *ความใคร่ทางเมถุน* และ *เกต*
โรค ชื่อโรคนี้อาจเรียกตามเพศของผู้ที่เป็นโรคเป็น *เกตบุรุษ* (*เกต โรค - บุรุษ*)
กามโรค ใช้กับผู้ชาย และ *เกตสตรี* (*เกต โรค - สตรี*) *กามโรค* ใช้กับผู้หญิง ภาษาเขมร
ใช้คำภาษาบาลี-สันสกฤตเรียกชื่อโรคเช่นนี้เพื่อให้ฟังรื่นหู สุภาพ กว่าใช้ชื่อในภาษาเขมร
ว่า *เกตลวย* *มีมะม่วง*

ฉี่กุสัวย *โรคกระษัย* โรคที่ทำให้ผอมแห้ง เป็นคำยืมจากภาษาสันสกฤต *กุษย*
การสิ้นไป, การหมดไป, การเสื่อมไป, การน้อยไป พจนานุกรมเขมรเทียบชื่อพ้องว่า *เกต*
ลุษิง *เกตมีงัน* *โรคผอมแห้ง* *โรคผอมแห้งเรื้อรัง*

ฉี่อธุก *ชื่อโรคชนิดหนึ่งเกิดในลำคอแล้วบวมออกมาภายนอก* เขียนเป็น *คธุก*
ก็ได้ โดยการเทียบการสะกดคำนี้กับการสะกดคำในตำราแพทย์แผนไทย ดร.อุเทน

วงศ์สถิตย์ให้ความเห็นว่าชื่อโรคนี้น่าจะมาจากคำยืมภาษาบาลี-สันสกฤตว่า *กณฺฐ คอ* แล้วมีการปรับการสะกดคำเป็น *ธณฺฐ หรือ ทรณฺฐ*^๘

ชื่อโรคเฉพาะนี้อาจมีการแปรรูปการสะกดต่อมาให้เหมือนคำเขมรเป็น *ฮัน*^๙ แล้วประสมกับ *เป็ต เปียด* สร้างเป็นชื่อโรคเฉพาะใหม่ว่า *ฮันเป็ต โรคคอติบ* มีอาการตีบตันของทางเดินหายใจ ในระยะแรกมีอาการคล้ายหัด ไอ เจ็บคอ เบื่ออาหาร ส่วนชื่อโรคเฉพาะ *ฮันสูก* *โรคทอนซิลอักเสบ* มีอาการต่อมทอนซิลบวมแดง เจ็บคอ กลืนลำบาก ก็น่าจะเกิดจากคำว่า *ฮัน* ประสมกับ *สูก ติดคอ* ชื่อโรคทั้ง 2 โรคมีอาการร่วมกันคือ เจ็บคอ

ภาคเวเนทิตการ *โรคโลหิตพิการ* (ภาค *โรค - เวเนทิต โลหิต - ทิกการ พิกการ*) ภาคเวเนทิตบฏฐิกาณ (ภาค *โรค - เวเนทิต โลหิต - บฏฐิกาณ ปักขันทิกการ พาร โรคทอ้งร่วง*) (พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, Tipitaka Dictionary, 2024: online) *อาการลงแดง* เป็นอาการของคนที่อดสิ่งเสพติดแล้วอาเจียน ถ่ายเป็นเลือด เพราะกล้ำเนื้อเกร็ง ลำไส้บีบตัว ทำให้เลือดออกทางทวารหนัก เป็นคำภาษาบาลี

ต้นนิพนธ์ *วันโรค* เป็นการทับศัพท์ชื่อโรคจากคำภาษาบาลี *วัน แผล ฝี่ - โรคโรค* ในสมัยก่อน โรคนี้เรียกว่า *ภาคณ โรคราช* หมายถึง โรคที่ยิ่งใหญ่ *เสฐณ* *เจ้าแห่งโรค* อาจเป็นเพราะโรคนี้เป็นโรคร้ายแรง ทั้งชื่อ *ภาคณ โรคราช* (ภาค *โรค - ภาณ ราช*) และ *เสฐณ* *เจ้าแห่งโรค* (*เสฐณ เจ้าแห่ง... - ภาค โรค*) ก็เป็นคำยืมจากภาษาบาลี-สันสกฤตเช่นกัน และมีชื่อพ้องภาษาเขมรคือ *รบน* *วันโรค*

^๘ ดร.อุเทน วงศ์สถิตย์, อาจารย์ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2566.

^๙ ส่วนชื่อโรคเฉพาะ *ฮันเง็ง* *โรคติชาน* เป็นโรคที่เน้นภาวะตัวเหลืองตาเหลือง (<https://www.pobpad.com/search?s=โรคติชาน>) ซึ่งเป็นอาการที่เห็นจากร่างกายภายนอกได้ชัดเจน แม้จะมีคำหลักว่า *ฮัน* เช่นกัน แต่ไม่มีอะไรเชื่อมโยงกับคอ ชื่อโรคนี้นี้ ดร.อุเทน วงศ์สถิตย์ ให้ความเห็นว่า *ฮัน* ในชื่อโรค *ฮันเง็ง* *โรคติชาน* น่าจะมาจากคำบาลีว่า *ขนธ* ซึ่งตรงกับคำสันสกฤตว่า *สกนธ ร่วงกาย* (พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน) ประสมกับคำว่า *เง็ง* *เหลือง* แสดงสีของร่างกายเมื่อเกิดโรคนี้นี้.

ตั้งมีษกษัต พจนานุกรมเขมร-ไทยแปลชื่อโรคนี้ว่า โรคไอ¹⁰ มาจากคำว่า วม ใน ภาษาบาลี-สันสกฤตแปลว่า *อาเจียน*

ตั้งมีถนุฆต โรคพรรตัก เป็นคำยืมจากภาษาบาลี-สันสกฤต เป็นชื่อที่ใช้เรียกโรค ทางแผนโบราณชนิดหนึ่งมีอาการท้องผูกมาก มีอุจจาระเป็นก้อนแข็ง คล้ายขี้แมวหรือ ขี้แพะ (คณะอนุกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์แพทย์และเภสัชกรรมแผนไทย, 2551: 370)

ตั้งมีสภสฆต โรคหืด มาจากภาษาบาลี และอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บิทฆต โรคหืด ด้วย ในพจนานุกรมเขมรระบุว่า บิท ก็เป็นคำยืมบาลีเช่นกัน โดย บิท อาจยึด เสียงสระและสะกดเป็น บิท ได้ด้วย

ตั้งมีสุนฐฆต โรคชัก มักเป็นแก่เด็กเล็กๆ เชื่อกันว่าเพราะถูกผีสมทท์จับ เป็นคำ ภาษาสันสกฤต โรคชกนี้อาจเรียกว่า สุนฐธាប់ หรือ สุนฐธานัง (สุนฐ ผีสมทท์? - ธាប់ จับ หรือ ธานัง เทียบ)

นอกจากความหมายว่า โรคชัก แล้ว พจนานุกรมเขมรยังให้ความหมายคำว่า สุนฐ ว่า เสนอศุภีธาณส คามภณษบ่ง; เณญา:บุทรบស់ลัฟิ; เณญา:บิลาธตูกษมุยฒาหูกษบถุกถณญกัศต ตั้งมี ฏุกัศตชฎุภัง ฏุกัศตฉาตุกษเตฆ (ถาษณฐฐฎุกษณฎก) ความวินาศส การทำลายล้าง ชื่อบุตร พระคิวง ชื่อปีศาจพวกหนึ่งที่บันดาลให้เกิดโรค ให้เกิดการสู้รบ ให้เกิดเป็นพวกโจร (ตาม ลัทธิพราหมณ์) ดร.อุเทน วงศ์สถิตย์ ให้ความเห็นว่าชื่อโรคนี้น่าจะมาจากคำว่า สกนท ร่วงกาย ในภาษาสันสกฤต เป็นการนำคติความเชื่อเรื่องผีกับอายุรเวทอินเดียมาผสมกัน ทำให้เชื่อว่าผีทำให้เกิดการกระทำกับร่างกาย¹¹

¹⁰ คำเรียกชื่อโรค ฐุกัศ และ ฐณฐ ในพจนานุกรมเขมร-ไทยแปลเหมือนกันว่า อาเจียน แต่ความหมาย ตามพจนานุกรมเขมร ฐุกัศ หมายถึง *อาการเรอเอาอาหารออกมา* และ ฐณฐ หมายถึง *อาการเรอลมออกมา (เกิดจากการมวนท้อง)*.

¹¹ ดร.อุเทน วงศ์สถิตย์, อาจารย์ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2566.

นี้มีหลักฐาน ศัพท์านุกรมการแพทย์เขมรซึ่งรวบรวมศัพท์การแพทย์สมัยใหม่ของเขมรระบุชื่อโรคนีว่า cholera ซึ่งเทียบเท่ากับ *อหิวาตกโรค* ส่วนพจนานุกรมเขมรและพจนานุกรมเขมร-ไทยให้ความหมายแรกของชื่อโรคนีว่า *โรคปัจจุบัน*¹² แต่ก็มี การเน้นเพิ่มเติมว่าชื่อนี้หมายถึง *อหิวาตกโรค* โดยเฉพาะ ชื่อโรคนีอาจเรียกในภาษาเขมรว่า *ฉี่มีหมกิกตต* หรือ *ฉี่มีภลลฐ* ด้วย คำว่า *ภลลฐ* *กะทันหัน* *ฉุกฉิน* เป็นคำยืมภาษาบาลี-สันสกฤต และมีชื่อพ้องในภาษาเขมรว่า *ฉี่มีรับ* *โรคห่า* ด้วย แต่ *รับ* พัฒนาการใช้เป็นคำคำคล้ายกับ *ไอ้ห่า* ในภาษาไทย การเรียกชื่อโรคว่า *ภลลฐ* จึงเป็นคำรับ มี ความสุภาพมากกว่า *ฉี่มีรับ* เช่นเดียวกับในภาษาไทยที่เรียก *อหิวาตกโรค* ฟังแล้วสุภาพมากกว่า *โรคห่า*

คำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่อโรคเฉพาะอาจเกิดจากการประสมคำภาษาบาลี-สันสกฤตกับคำภาษาเขมร ชื่อโรค *ฉี่มีชบกัก*¹³ *โรคมะเร็ง* (ชบก *มหา* - กัก *บาน*) โรคนีทำให้เนื้องอกขยายตัวหรือบานมาก แสดงการรับรู้ของคนเขมรว่าโรคนีอันตรายแพร่กระจายได้รวดเร็ว และ *ชบก* *หุฬ* หรือ *ชบก* *หุฬ* (ชบก *มหา* - *หุฬ* *จุด(ไฟ)*) ชื่อโรคนีหนึ่งเกิดในผิวหนังมีอาการพองแตกและแห้งเป็นสีดำขี้ ทำให้ปวดแสบปวดร้อนทรมานทรมาน โรคนีทำให้ผู้ป่วยมีอาการปวดแสบปวดร้อนเหมือนมีคนจุดไฟลง ชื่อโรคเฉพาะทั้ง 2 ชื่อใช้ *ชบก มหา* ซึ่งเป็นหน่วยคำเติมหน้าในภาษาบาลี-สันสกฤตนำหน้าคำเขมร

3.2.3 คำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่อโรคเฉพาะที่เป็นคำยืมจากภาษาทางยุโรป

คำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่อโรคเฉพาะในกลุ่มนี้เป็นการเขียนชื่อโรคทับศัพท์ โดยถ่ายทอดรูปการสะกดตามเสียงคำยืมชื่อโรคเฉพาะที่รู้จักกันในช่วงที่มีการติดต่อกับทางตะวันตกหรือเป็นโรคที่พบใหม่ ชื่อโรคเฉพาะในกลุ่มนี้พบทั้งชื่อโรคเฉพาะที่เป็นคำยืม

¹² โรคปัจจุบันหมายถึงโรคที่เกิดขึ้นเร็ว เป็นอยู่เพียงช่วงสั้นๆ แล้วก็ให้รู้แล้วรู้รอดกันไปถ้าไม่ตายก็หายขาด อาทิโรคติดเชื้อเฉียบพลัน เช่น ปอดอักเสบ คอติบ ไข้หวัด ไข้หวัดใหญ่ หัด อีสุกอีใส อหิวาต์ เป็นต้น ฯลฯ.

¹³ นอกจากนี้ พบชื่อโรคว่า *ฤฎ* *มะเร็ง* ด้วย.

ทับศัพท์เพียงอย่างเดียวและชื่อโรคเฉพาะที่มีทั้งชื่อที่เป็นคำยืมทับศัพท์กับชื่อที่เป็นคำภาษาเขมร แบ่งเป็น

3.2.3.1 คำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่อโรคเฉพาะที่เป็นคำยืมทับศัพท์เพียงอย่างเดียว เป็นการถ่ายทอดการสะกดชื่อโรคตามเสียงของภาษาต้นทางทั้งภาษาฝรั่งเศสและภาษาอังกฤษให้เข้ากับอักขรวิธีภาษาเขมร

ฉี่ฉีกทักลาคี โรคคาวาซากิ เป็นโรคอุบัติใหม่ที่เกิดกับเด็ก ชื่อนี้ตั้งเพื่อให้เกียรติแก่กุมารแพทย์ชาวญี่ปุ่น Tomisaku Kawasaki ผู้ค้นพบโรคนี้

ฉี่ฉีกทักลาคี โรคชิกุนยูนยา ถ่ายทอดเสียงตามภาษาอังกฤษ Chikungunya ชื่อนี้ในภาษาเขมรอาจเรียกย่อเป็น ทรุสฉี่ฉีก เป็นการประสมคำภาษาเขมรว่า ทรุส ไซ้ กับ ฉี่ฉีก ซึ่งเป็นการกร่อนชื่อโรค ฉี่ฉีกทักลาคี โดยใช้เพียงพยางค์แรก

ฉี่ฉีกทักลาคี โรคบาดทะยัก ถ่ายทอดเสียงชื่อโรคตามภาษาฝรั่งเศส Tétanos

ฉี่ฉีกทักลาคี โรคฉี่หนูหรือโรคเลปโตสไปโรซิส เป็นการถ่ายทอดเสียงชื่อโรคตามภาษาอังกฤษ Leptospirosis

โรคเอดส์หรือโรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง (Acquired Immune Deficiency Syndrome) แต่เดิมภาษาเขมรใช้วิธี Acronym¹⁴ คือใช้อักษรตัวแรกของแต่ละคำมาตั้งเป็นชื่อโรคเช่นเดียวกับที่ภาษาไทยใช้ แต่เรียงลำดับอักษรย่อชื่อโรคเป็น SIDA ตามแบบภาษาฝรั่งเศส (Le syndrome d'immunodéficience acquise) และเขียนถ่ายทอดชื่อโรคนี้เป็น ฉี่ฉีกทักลาคี โรคเอดส์หรือโรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง ต่อมาเปลี่ยนมาเรียกชื่อโรคนี้ โดยเรียงลำดับอักษรย่อตามแบบภาษาอังกฤษคือ AIDS (Acquired Immune Deficiency Syndrome) และถ่ายทอดชื่อโรคใหม่เป็น ฉี่ฉีกทักลาคี

¹⁴ ชื่อเชื้อโรค HIV (Human Immunodeficiency Virus) ที่ทำให้เกิดโรคเอดส์ ภาษาเขมรก็ใช้วิธี Acronym เช่นกัน โดยเรียกชื่อโรคนี้ว่า บีวี ไม่ได้เรียกชื่อตามอักษรย่อ เอช ไอ วี เหมือนในภาษาไทย.

โรคโควิด 19 (Covid19) ซึ่งเป็นโรคที่เริ่มระบาดใน ค.ศ. 2019 ภาษาเขมรก็ทับศัพท์และถ่ายทอดเสียงตามการย่อคำในภาษาอังกฤษ (Corona virus disease 2019)¹⁵ โดยพบการเขียนทั้ง *ជំងឺកូវីដ-១៩* ซึ่งน่าจะสะกดตามเสียงภาษาอังกฤษและ *ជំងឺកូវីដ-១៩* สะกดตามเสียงภาษาฝรั่งเศส

3.2.3.2 คำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่อโรคเฉพาะที่เขียนทับศัพท์ตามเสียงในภาษาทางยุโรปและมีชื่อพ้องในภาษาเขมรด้วย ส่วนใหญ่เขียนทับศัพท์ตามเสียงของภาษาฝรั่งเศส

ជំងឺទែលម៉ូ หรือ *ទិលម៉ូ* *โรคชันนะตุ* น่าจะเป็นการเรียกตามศัพท์การแพทย์ภาษาฝรั่งเศส ทั้งนี้ ภาษาเขมรใช้ว่า *ជំងឺខួរ โรคชันนะตุ* ซึ่งพจนานุกรมเขมรให้ความหมายว่า *เนื้องอกที่บริเวณศีรษะที่ก่อเกิดเนื้องอกที่กระดูกของศีรษะ* ชื่อโรคที่มีมักเกิดบนศีรษะของเด็ก ทาง การแพทย์ปัจจุบัน โรคชันนะตุจัดเป็นโรคกลากที่หนังศีรษะ

ជំងឺប៉ូលីអាទ្រីត โรคไขข้ออักเสบ เป็นการเรียกตามศัพท์การแพทย์ภาษาฝรั่งเศส polyarthritis มีชื่อพ้องภาษาเขมรว่า *ជំងឺរលាកព្យាសន្តាត โรคไขข้ออักเสบ (โรค พอง โดยถูกความร้อนหรือถูกเสียดสีหรือกัดอย่างรุนแรง - ทัพบุ หลาย - สន្តាត ข้อต่อ ตรงอวัยวะที่ทับได้) มีการระบุอาการอักเสบหลายที่โดยใช้หน่วยคำเติม ทัพบุ หลาย ของภาษาบาลี-สันสกฤต เพื่อแปลหน่วยคำเติมหน้า poly- มาก ของภาษายุโรป*

ជំងឺមីកូស โรคเชื้อรา เป็นการเรียกตามศัพท์การแพทย์ภาษาฝรั่งเศส mycose และพบชื่อโรคในภาษาเขมรว่า *ជំងឺផ្លិត โรคเชื้อรา (ជំងឺ โรค - ផ្លិត¹⁶ รา)* ด้วย

ជំងឺហ្គោត โรคเกาต์ เป็นการเรียกตามศัพท์การแพทย์ภาษาฝรั่งเศส gout¹⁷ พบ การเรียกชื่อโรคในสื่อสารสนเทศเขมรว่า *ជំងឺរលាកសន្តាត โรคข้อต่ออักเสบ (ជំងឺ โรค -*

¹⁵ ภาษาเขมรเรียกไวรัสที่ทำให้เกิดโรคนี้ว่า *វីរុសកូវីណ ไวรัสโคโรนา* โดยออกเสียงตามภาษาฝรั่งเศส corona และ virus แต่เรียกคำตามแบบเขมรคือ คำหลักนำหน้าคำขยาย.

¹⁶ คำนี้ในภาษาเขมรแปลว่า *เห็ด* ได้ด้วย.

¹⁷ ข้อมูลจากศัพทานุกรมการแพทย์เขมร (2019: 21) ระบุว่าโรคเกาต์นี้อาจเรียกอีกอย่างในภาษาเขมรว่า *ជំងឺប្រតិ* ด้วย อย่างไรก็ตาม พจนานุกรมเขมรและพจนานุกรมเขมร-ไทยระบุว่า *ជំងឺប្រតិ* แปลว่า *โรคตะคริว* ซึ่งมีอาการของโรคต่างจากโรคเกาต์ ตัวอย่างชื่อโรคนี้แสดงให้เห็นว่าควรมีการตรวจสอบคำศัพท์เรียกชื่อโรคให้ก่อนนำไปใช้.

รณก พองโดยถูกความร้อนลวกหรือถูกเสียดสีหรือก่ด้อย่างปูน - สฐกั๋ ซ้อต้อ) หรือ ฉี่ฉี่ รณกสฐกั๋รณกั๋ รอคซ้อต้ออ๊กเสบเกาต์ (ฉี่ฉี่ รอค - รณก พองโดยถูกความร้อนลวกหรือถูกเสียดสีหรือก่ด้อย่างปูน - สฐกั๋ ซ้อต้อ - รณกั๋ เกาต์) ด้วย

ฉี่ฉี่หูลู่หู่ตี รอคกระดุกอ๊กเสบ เป็นการเรียกตามศัพท์การแพทย์ภาษาฝรั่งเศส ostéite มีชื่อพ้องในภาษาเขมรว่า ฉี่ฉี่รณกั๋ฉี่ฉี่ รอคกระดุกอ๊กเสบ (ฉี่ฉี่ รอค - รณก พองโดยถูกความร้อนลวกหรือถูกเสียดสีหรือก่ด้อย่างปูน - ฉี่ฉี่ กระดุก)

ฉี่ฉี่รณกั๋ท่งฝู่ รอคเอ็นกั๋ล้ามเนื้ออ๊กเสบ คำเรียกชื่อโรคนี้ต่างจากชื่อโรคที่เป็นคำยืมจากภาษาทางยุโรปชื่ออื่น ๆ กล่าวคือ ชื่อโรคนี้ไม่ใช่การทับศัพท์ชื่อโรคจากภาษาฝรั่งเศส tendinite โดยตรง แต่เป็นการประสมคำภาษาเขมร รณก พองโดยถูกความร้อนลวกหรือถูกเสียดสีหรือก่ด้อย่างปูน กับคำเรียกอวัยวะภาษาฝรั่งเศส ท่งฝู่ฉี่ เส้นเอ็น (tendon) คำเรียกชื่อโรคนี้มีชื่อพ้องภาษาเขมรว่า ฉี่ฉี่รณกั๋สทังตุรลวอ์ฉี่ รอคเอ็นกั๋ล้ามเนื้ออ๊กเสบ (ฉี่ฉี่ รอค - รณก พองโดยถูกความร้อนลวกหรือถูกเสียดสีหรือก่ด้อย่างปูน - สทังตุร ลวอ์เอ็น - ลวอ์ฉี่ กั๋ล้ามเนื้อ)

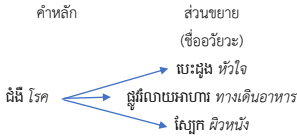
ฉี่ฉี่ฉี่ยู่กู๋ตี๋ตู๋ส รอคปอดเรื้อรัง มาจากศัพท์การแพทย์ภาษาฝรั่งเศส pneumoconiose มีชื่อพ้องในภาษาเขมรว่า ฉี่ฉี่ฉี่ยู่กู๋ตี๋ตู๋ส รอคปอดเรื้อรัง (ฉี่ฉี่ รอค - ฉี่ยู่ กู๋ตี๋ ฝุ่น - สุต ปอด)

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาคำเรียกชื่อโรคในภาษาเขมร พบว่าภาษาเขมรมีการสร้างคำเรียกชื่อโรคโดยมักมีคำว่า ฉี่ฉี่ รอค หรือ เกาต์ รอค เป็นคำหลักตามด้วยอาการของโรคหรืออวัยวะที่เป็นโรค ซึ่งสามารถแบ่งตามกลวิธีการสร้างคำและองค์ประกอบทางความหมายเป็น 3 ประเภทดังนี้

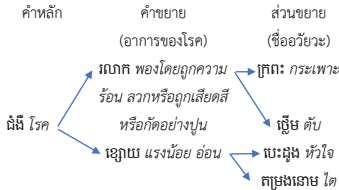
1) คำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่ออวัยวะที่เป็นโรค ส่วนใหญ่เป็นคำภาษาเขมร เช่น ฉี่ฉี่เบะฝู่ฉี่ รอคหัวใจ ฉี่ฉี่สุต รอคปอด ฉี่ฉี่สูก รอคผิวหนัง คำเรียกชื่อโรคที่ขึ้นต้นด้วยชื่ออวัยวะที่เป็นโรคตามด้วยลักษณะของโรคพบค่อนข้างน้อย เช่น ฉี่ฉี่ทู่กั๋ทู่กั๋บษ รอคตาแดง

แผนภูมิที่ 1 คำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่ออวัยวะที่เป็นโรค

2) คำเรียกชื่อโรคที่ระบุค่าแสดงอาการของโรคตามด้วยชื่ออวัยวะที่เป็นโรค การเรียงลำดับคำในโครงสร้างเช่นนี้ถือว่าโรคที่เป็นสิ่งไม่พึงประสงค์ ดังตัวอย่างชื่อโรค ไข้เยื่อหุ้มหัวใจ โรคหัวใจ(อ่อนแรง) ไข้เม็ดกุด: โรคกระเพาะอักเสบ ไข้เบ็ชสูท โรคปอดบวม ไข้ทริสเธีย โรคตับแข็ง และโครงสร้างนี้ต่างจากโครงสร้างคำประสมทั่วไปในภาษาเขมรที่มีคำหลักตามด้วยคำขยาย

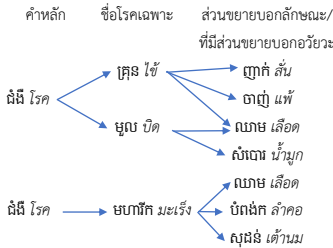
แผนภูมิที่ 2 คำเรียกชื่อโรคที่ระบุค่าแสดงอาการของโรคตามด้วยชื่ออวัยวะที่เป็นโรค

3) คำเรียกชื่อโรคที่เป็นชื่อโรคเฉพาะ แบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ 3.1) คำเรียกชื่อโรคที่เป็นชื่อเฉพาะอาจแบ่งตามส่วนขยายของชื่อโรคเป็น 3.1.1) คำเรียกชื่อโรคเฉพาะที่มีส่วนขยายบอกลักษณะ เช่น ไข้ทรพิษ โรคไข้ มีคำขยายเกิดเป็นชื่อโรคใหม่ เช่น ไข้ทรพิษถูก ไข้จับสัน ไข้ทรพิษฉาย ไข้เลือดออก ที่แสดงลักษณะคล้าย ๆ กันคือมีอาการไข้ ไข้หูหนวก โรคบิด (มวนในท้อง) อาจตามด้วยลักษณะของสิ่งที่ขับถ่ายออกมาเป็น ไข้

ยูดณษ โรคบิดที่ถ่ายออกมาเป็นมูกเลือด ฉี่มียูดล้นเตา โรคบิดที่ถ่ายออกมาเป็นมูก
3.1.2) คำเรียกชื่อโรคเฉพาะที่มีส่วนขยายบอกอวัยวะ มักพบกับโรคที่เกิดกับอวัยวะได้
หลายที่ เช่น ฉี่มียบาทักบ่ต่งก มะเร็งลำคอ ฉี่มียบาทักสุฉี่ มะเร็งเต้านม

แผนภูมิที่ 3 คำเรียกชื่อโรคเฉพาะที่มีส่วนขยายบอกลักษณะ/ที่มีส่วนขยายบอกอวัยวะ

3.2) ชื่อโรคที่แยกตามที่มาของคำ พบ 3 กลุ่มย่อย 3.2.1) คำเรียกชื่อโรคที่เป็นคำ
ภาษาเขมร เช่น ฉี่มีกฏูเื้อ โรคหัด ฉี่มีกฐี โรคเกลื่อน ฉี่มีก่ต๋อห้บัก โรคหนูน้ำหนวก 3.2.2)
คำเรียกชื่อโรคที่เป็นคำยืมจากภาษาบาลี-สันสกฤต เป็นชื่อที่มีมานาน และบางชื่อโรคมี
ลักษณะเป็นคำรันทู คือนิยมใช้ชื่อภาษาบาลี-สันสกฤตแทนชื่อโรคในภาษาเขมร เช่น ฉี่มี
กษณท กามโรค ฉี่มีภณทกต วัณโรค ฉี่มีภณทกต อหิวาตกโรค 3.2.3) คำเรียกชื่อโรค
ที่เป็นคำยืมมาจากภาษาทางยุโรป มักถ่ายถอดการสะกดคำตามเสียงภาษาฝรั่งเศสหรือ
อังกฤษ เช่น ฉี่มีเทคนณษ โรคบาดทะยัก ฉี่มีญิบตุญู๊สุฉี่ โรคฉี่หนูหรือโรคเลปโต-
สไปโรซิส ฉี่มีเนฉฉ ฉี่มีเอตส์ ชื่อโรคที่เป็นคำยืมจากภาษาทางยุโรปหลายชื่อมีชื่อพ้อง
ในภาษาเขมรด้วย เช่น ฉี่มียคุล โรคเชื้อรา เรียกอีกอย่างเป็นทางการภาษาเขมรว่า ฉี่มีญีต โรค
เชื้อรา ฉี่มีภทกตฉฉ ฉี่มีเอณกล้ามเนื้ออักเสบ เรียกอีกอย่างเป็นทางการภาษาเขมรว่า ฉี่มี
ภทกตล้ลณษ ฉี่มีเอณกล้ามเนื้ออักเสบ นอกจากนี้ ยังพบชื่อโรคที่แปลจากชื่อโรค
ทางยุโรป เช่น ฉี่มีตบ่กฉ ฉี่มี ยัก โรคมือเท้าปาก ฉี่มีหุทสุ โรคฝีดาษลิง การแปล

ชื่อโรคเช่นนี้น่าจะช่วยให้คนเขมรเข้าใจลักษณะหรือที่มาของโรคได้ดีกว่าการใช้ชื่อโรคเฉพาะแบบทับศัพท์

ผลการศึกษาพบว่าการจัดกลุ่มคำเรียกชื่อโรคในภาษาเขมรมีทั้งส่วนที่เหมือนกับคำเรียกชื่อโรคในระบบการแพทย์พื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (วาสิณี มีเครือเอี่ยม วิไลศักดิ์ กิ่งคำ และเมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา, 2559) คือ คำเรียกชื่อโรคที่ขึ้นต้นด้วยอวัยวะที่เป็นโรค คำเรียกชื่อโรคที่ขึ้นต้นด้วยคำแสดงอาการของโรค และคำเรียกชื่อโรคที่เป็นชื่อเฉพาะ นอกจากนี้ ยังพบว่าคำเรียกชื่อโรคในภาษาเขมรมีโครงสร้างขึ้นต้นด้วยคำว่า *ฉี่โร* + คำแสดงอาการของโรค + อวัยวะที่เป็นโรค ต่างจากคำเรียกชื่อโรคที่พบในงานของวาสิณี มีเครือเอี่ยม วิไลศักดิ์ กิ่งคำ และเมธาวี ยุทธพงษ์ธาดาที่มีการเรียงคำแบบชื่ออวัยวะตามด้วยคำกริยาแสดงอาการของโรค แสดงให้เห็นว่าภาษาเขมรและภาษาไทยมีกลวิธีในการสร้างคำเรียกชื่อโรคทั้งที่คล้ายคลึงกันและต่างกัน อย่างไรก็ตาม คำเรียกชื่อโรคในภาษาเขมรในบทความนี้ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลจากพจนานุกรมและศัพทานุกรมการแพทย์แผนปัจจุบันของกัมพูชา ยังไม่มีการรวบรวมจากตำราการแพทย์แผนโบราณและหมอพื้นบ้านของกัมพูชา ซึ่งอาจให้ผลการศึกษาที่มีประเด็นเพิ่มมากขึ้น

บทความนี้ไม่ใช่นวนการจัดกลุ่มการเรียกชื่อโรคตามแบบอิลิสตา คุ่มเคียม (2564) ที่แบ่งการตั้งชื่อโรคเป็น 2 แบบ คือการตั้งชื่อโรคแบบตรงตัว และการตั้งชื่อโรคแบบอุปลักษณ์ อย่างไรก็ตาม การตั้งชื่อโรคในภาษาเขมรมีแบบอุปลักษณ์ซึ่งมีรายละเอียดและมีความน่าสนใจมาก เช่นชื่อโรค *ฉี่โร* *ฉี่โร* *ฉี่โร* *โรคริดสีดวง* (*ฉี่โร* - *บุล* *ราก* - *ผุ้* *มะพร้าว*) มีอุปลักษณ์เชื่อมโยงกับส่วนของพืช ชื่อโรค *ฉี่โร* *ฉี่โร* *ฉี่โร* *โรคริดสีดวง* (*ฉี่โร* - *ฉี่โร* - *ฉี่โร* - *ฉี่โร* *ตาบอด* - *ฉี่โร* *ไก่*) มีอุปลักษณ์เชื่อมโยงกับสัตว์ ชื่อโรค *ฉี่โร* *ฉี่โร* *ฉี่โร* *โรคริดสีดวง* (*ฉี่โร* - *ฉี่โร* - *ฉี่โร* - *ฉี่โร* *เรื้อน* *ประเภทหนึ่ง*) (*ฉี่โร* - *ฉี่โร* - *ฉี่โร* *เรื้อน* - *ฉี่โร* *เหล็ก*) มีอุปลักษณ์เชื่อมโยงกับแร่ธาตุ แต่เนื่องจากบทความนี้นำเสนอการจัดกลุ่มคำเรียกชื่อโรคด้วยข้อมูลที่จำกัด การศึกษาการตั้งชื่อโรคน่าจะต้องมีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมอีก

คำแปลคำเรียกชื่อโรคในภาษาเขมรที่ศึกษาในบทความนี้อัดตามพจนานุกรมเขมรและพจนานุกรมเขมร-ไทย ซึ่งเป็นพจนานุกรมที่จัดทำมากกว่า 50 ปีแล้วเป็นหลัก คำแปลคำเรียกชื่อโรคส่วนใหญ่ยังคงมีใช้อยู่จนทุกวันนี้ อย่างไรก็ตาม ด้วยพัฒนาการ

ทางการแพทย์ อาจทำให้การกำหนดชื่อโรค การวินิจฉัยโรคในการแพทย์แผนปัจจุบัน อาจแตกต่างไปจากที่ระบุในพจนานุกรม ผลการศึกษาของบทความนี้น่าจะเป็น ประโยชน์ต่อการปรับปรุงความหมายของคำศัพท์ในการจัดทำพจนานุกรมต่อไป อย่างไรก็ดี การนำข้อมูลจากบทความนี้ไปใช้ประโยชน์ทางการแพทย์หรือการแปลควรมี การตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง

รายการอ้างอิง

- คณะกรรมการทุนพระยาอนุমানราชชน. (2517). **พจนานุกรมเขมร-ไทย ฉบับทุนพระยาอนุমানราชชน เล่ม 1**. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- คณะกรรมการทุนพระยาอนุমানราชชน. (2521). **พจนานุกรมเขมร-ไทย ฉบับทุนพระยาอนุमानราชชน เล่ม 2**. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- คณะกรรมการทุนพระยาอนุमानราชชน. (2523). **พจนานุกรมเขมร-ไทย ฉบับทุนพระยาอนุमानราชชน เล่ม 3**. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- คณะกรรมการทุนพระยาอนุमानราชชน. (2526). **พจนานุกรมเขมร-ไทย ฉบับทุนพระยาอนุमानราชชน เล่ม 4**. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- คณะกรรมการทุนพระยาอนุमानราชชน. (2528). **พจนานุกรมเขมร-ไทย ฉบับทุนพระยาอนุमानราชชน เล่ม 5**. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์แพทย์และเภสัชกรรมแผนไทย. (2551). “พจนานุกรมศัพท์แพทย์และเภสัชกรรมแผนไทย (6).” **วารสารการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก 6, 3** (กันยายน-ธันวาคม): 364-376.
- ชะเอม แก้วคล้าย. (2528). **จารึกพระเจ้าชัยวรมันที่ 7**. กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร.
- ทรงธรรม ปาณสกุณ. (2554) “การศึกษาชื่อสถานที่ในอาณาจักรเขมร.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาเขมร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กิม เอี่ยมประไพ และคณะ. (ม.ป.) **คู่มือสนทนาภาษาอาเซียนสำหรับบุคลากรทางการแพทย์: ภาษาหมอลและยาอาเซียน ฉบับภาษาเขมร**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. [โปรแกรมประยุกต์] กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
-

- วาสิณี มีเครือเอี่ยม, วิไลศักดิ์ กิ่งคำ และเมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา. (2559) “คำเรียกชื่อโรคในระบบการแพทย์พื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: กรณีศึกษาตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์.” **รมยสาร** (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์) 14, 1 (มกราคม-เมษายน): 31-42.
- สำนักบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข. (2557). **คู่มือการใช้ภาษาไทย - อังกฤษ - พม่า - เขมร สำหรับบุคลากรสาธารณสุข ในการให้บริการสุขภาพแก่ประชากรต่างด้าว**. นนทบุรี: สำนักบริหารการสาธารณสุข.
- อรรรรณ บุญยฤทธิ์. (2562ก). **ระบบเสียงและไวยากรณ์ภาษาไทยและภาษาเขมร**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อรรรรณ บุญยฤทธิ์. (2562ข). **รายงานการวิจัยเรื่อง ลักษณะภาษาของชื่อตัวละครในนวนิยายเขมร**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อลิสรา คู่มเคียม (2564). “ศึกษาการตั้งชื่อโรคในภาษาไทยอื้อ: ตำบลท่าคล้อ อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี.” **วารสารฟ้าเหนือ** 12, 1 (มกราคม-มิถุนายน): 71-88.
- กฤษเบ็ญทิศาภิบาล. (2019). **สนธิสัญญาฉบับที่ ๑๖๖ ระหว่างราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชา**. กรุงเทพฯ: กฤษเบ็ญทิศาภิบาล.
- จรัส ណត. (2016). **វិទ្យាសាស្ត្រសង្គមខ្មែរ**. [កម្មវិធីអេឡិចត្រូនិច]. ភ្នំពេញ: ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ចនិងហិរញ្ញវត្ថុ សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទភ្នំពេញ អគ្គិសនីកម្ពុជា.
- ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត. (1967). **វិទ្យាសាស្ត្រខ្មែរ**. បោះពុម្ពត្រាមី 5. ភ្នំពេញ: ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត.
- ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត. (1974). **ប្រជុំរឿងព្រេងខ្មែរ ភាគទី ៩**. ភ្នំពេញ: ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត.
- Headley, Robert K. (1977). **Cambodian-English Dictionary**. Washington D.C.: The Catholic University of American Press.
- Long Seam. (2007). “Les toponymes en khmer ancien.” **Aséanie, Sciences humaines en Asie du Sud-Est** 19: 15-74.

- Pauline Dy Phon. (2000). **វិទ្យាសាស្ត្រភាសាខ្មែរ**. Phnom Penh: ឌីជីន Imprimerie.
- Saveros Pou. (1992). **Dictionnaire Vieux Khmer-Français-Anglais**. Paris: Cedoreck.
- จิตติ เขาวนลิขิต ศัลยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ โรงพยาบาลเลิดสิน. สัมภาษณ์ 12 กุมภาพันธ์ 2566.
- อุเทน วงศ์สถิตย์ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. สัมภาษณ์ 25 พฤษภาคม 2566.
- “**ปักขันติกภาพาร**” พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. (2566). เข้าถึงเมื่อ 8 มกราคม. เข้าถึงได้จาก https://84000.org/tipitaka/dic/index_dd.php
- โรคควาซากิ**. (2566). เข้าถึงเมื่อ 10 มกราคม. เข้าถึงได้จาก <https://www.google.com/searchโรคควาซากิที่มา>
- ไข่เลือดออก**. (2566). เข้าถึงเมื่อ 23 กุมภาพันธ์. เข้าถึงได้จาก <https://www.pobpad.com/ไข่เลือดออก>
- โรคตีข่าน**. (2565). เข้าถึงเมื่อ 15 ธันวาคม. เข้าถึงได้จาก <https://www.pobpad.com/search?s=โรคตีข่าน>
- โรคมือเท้าปาก**. (2565). เข้าถึงเมื่อ 15 ธันวาคม. เข้าถึงได้จาก <https://www.pobpad.com/โรคมือเท้าปาก>
- โรคปัจจุบัน**. (2565). เข้าถึงเมื่อ 20 ธันวาคม. เข้าถึงได้จาก <https://www.doctor.or.th/article/detail/5275#โรคปัจจุบัน>
- กษัตริย์แห่งเยเมน**. (2565). เข้าถึงเมื่อ 15 ธันวาคม. เข้าถึงได้จาก [https://healthtime.tips/km/library/article/1803สញ្ញาណនៃជំងឺក្នុងប្រទេសយ៉ែន](https://healthtime.tips/km/library/article/1803สញ្ញាណនៃជំងឺក្នុងប្រទេសយ៉ែន)
- prameha**. (2566). เข้าถึงเมื่อ 8 มกราคม. เข้าถึงได้จาก <https://www.wisdomlib.org/definition/prameha>
-